

Durum ve anayasal geçmiş

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Birbiri ardınca yapılan MGK toplantıları sorunu ortadan kaldırmamakta, tersine, yoğunlaşmasına yol açmaktadır: Süreç

acaba `sıcak' bir askeri müdahaleyle kesilecek midir, yoksa parlamentonun `vaziyet' etmesi durumu aşmaya yetecek midir?

Oysa kimilerine göre de daha fazla bir müdahaleye gerek kalmamıştır; çünkü, ordu zaten yönetime ağırlığını koymuştur. Şimdi, sorun orduyla yönetim arasında güçler dengesinin nasıl kurulacağı, yönetimin ordunun istemlerini ne ölçüde karşılayacağıyla ilgili `pratik' bir sorundur.

Ordunun yönetiminde olması diye ifade edilen düşünceyi biraz daha karmaşıktırırarsak belki bugünkü arayışın kökenleri konusunda bir akıl yürütebiliriz.

Gerçekten de Türkiye'de ordu yönetimin içindedir ve bu kimsenin meçhulü olmayan bir noktadır. Meclis'in kendi iradesiyle hazırladığı çok kısa süreli olmuş ama cumhuriyet kavramını fiilen hayata geçmeden önce devletin temel yapısal özelliği haline getirmiş 1921 Anayasası'yla, bunu (cumhuriyet kavramını) somutlaştırmış, 1924 Anayasası'nın dışındaki iki anayasa belli yönlendirmelerle hazırlanmıştır.

Gerek 1961 gerekse 1982 Anayasası devleti yeniden kurmayı amaçlarken orduya özel ve ayrıcalıklı bir yer vermişlerdir. Belki daha da önemlisi, özellikle 1982 Anayasası'nın devleti mutlaklaştırması, devletle toplum arasındaki bağları örgütlenme düzeyinde koparmasıdır. Öylelikle sivil bir toplumun oluşabilmesinin olanakları da ortadan kaldırılmıştır. Örneğin üniversiteler bile bu çerçevede içinde yeniden düzenlenirken devlet yalnızca politik kesimle bürokrasi, o arada da ordu arasında işletilen bir mekanizmaya dönüştürülmüştür.

Doğallıkla, bu anayasaların ideolojisini de devletin kurucu ideolojisi hazırlamıştır. O nedenle korporatist, dayanışmacı, ayrışmayı engelleyen, farklılaşmaya karşı çıkan bir mantık için içindedir.

Şimdi, bunca düzenlemeyi içeren ve son on beş yıldır hemen hemen hiç değiştirilmeden toplumun yönetimini sağlayan anayasaya karşın mevcut durumun ortaya çıkışı ve ordunun bu durum karşısında takındığı tavır acaba nasıl açıklanabilir?

Burada, galiba dikkat edilmesi gereken husus şudur: Ordu, mevcut anayasanın yapılmasında `amir' olmuştur ve istemlerini oraya yerleştirmiştir. Bu, 1961 Anayasası içinde geçerli bir husus olmasına karşın, sonunda, yönetimin sivillere devredilmesi beklenen sonucu, elbette o kesim için vermemiştir. Çünkü, hangi anayasa olursa olsun toplumun dinamiği onun lafzını aşabilmektedir. Dolayısıyla bugünkü arayış, belli ki aslında ordunun hiçbir çelişkisinin olmadığı anayasayla bağdaşık bir yönetimin göreve `iadesi' çabasıdır.

İkincisi, böyle bir ilişkiler zincirinin sonunda, ordunun anayasada yerleşik kurumsal konumunun `ruhuyla' (bugünkü tartışmalarda ihmal edilen husus budur) ve arada da kurucu ideolojiyi gerek pratik gerekse ideolojik düzeyde sahiplenmesi nedeniyle duruma müdahale etme `meşruiyetini' kendisinde görmesidir. Bu noktada böylesi bir gelişmeyi öngörmemiş ve anayasayı o yönde değiştirmemiş sivillerin şimdi durumdan yakınmaları olanaksızlaşmaktadır. Fakat, acaba böyle bir şey mümkün olabilir miydi sorusu, mekanizmanın iç mantığına bakıldığında daha baştan işlevsizleşmektedir.

Bir diğer husus, belli ki merkez - çevre çatışmasıdır. Oradaki güçlerle özdeşleşmiş büyük sermaye de içinde olmak üzere, merkez, çevrenin herhangi bir biçimde duruma egemen olmasına şiddetle karşıdır.

Nihayet son nokta demokratik meşruiyet tartışmasıdır. Türkiye, bir mutlakiyet anlamı yüklemeksizin, demokratik mekanizmaların işlemlerini beklemeyi bilmemektedir. Bunda da şaşılacak bir nokta yoktur. Merkeziyetçilik ve o arada yoğunlaşmış güç tarafından belirlenen bir yönetsel anlayış, çok iyi bilmektedir ki kendisini ele geçiren gücü aşmak olanaksızdır. Seçenek üretmemek üstüne kurulmuş bir mekanizma kendi kurallarıyla yenik düşmemek için şimdi zırhına bürünmektedir. Elinden kaçırdığı iktidarı geri almaya çalışmaktadır.

Kısacası, bugünkü ortamın oluşacağı aslında 1982 Anayasası'nda yazılıdır; hatta onun bir koşuludur. Tabii ki okumanın, harfleri birbirine `çatmak' olmadığını ve kaza kurşunlarının da hedefi vurabileceğini bilenler için!